

Bouwhistorische en Archeologische

b e r i c h t e n

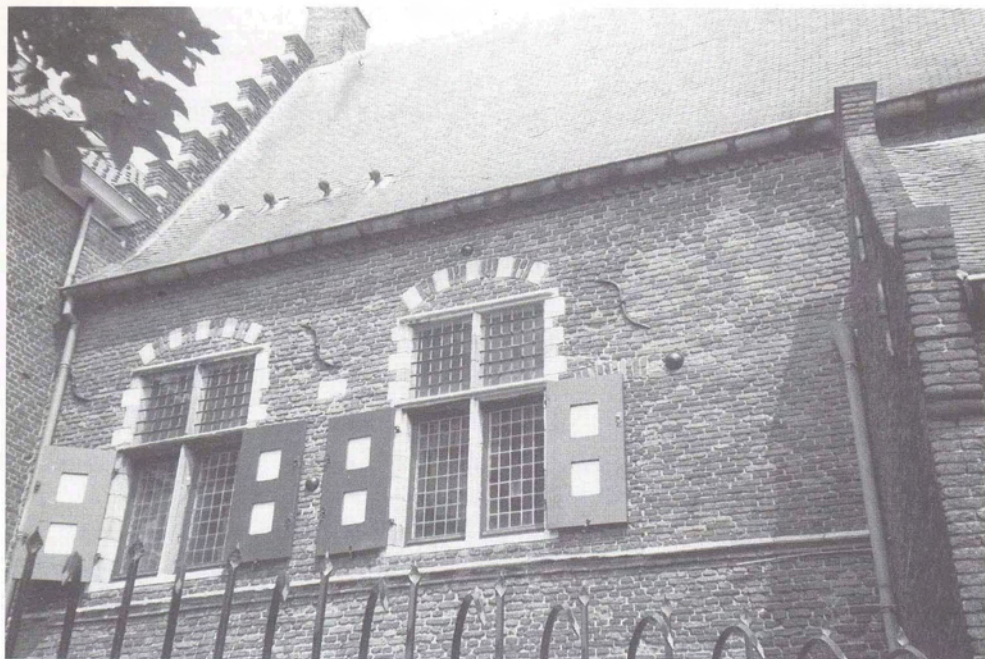
Het refugiehuis van Sint Geertrui

Het gebouw ziet er met zijn trapgevels, traptoren en natuurstenen kruiskozijnen weliswaar als een compleet 16de eeuws huis uit, maar de restauratie uit de beginjaren veertig is nogal historiserend uitgevoerd. Het is bekend dat het gebouw tijdens de belegeringen door de Fransen in 1794 in brand werd geschooten. De bronnen spreken elkaar echter enigszins tegen.¹ Een natuurstenen gevelsteen met het wapen van de abt van Sint Geertrui, die ter

plaats van de Spinhuiswal in 1871 werd gevonden, doet vermoeden dat het gebouw wel grotendeels verwoest is.² Een bezoek aan het pand biedt uitkomst: de 16de eeuwse balklagen, de spiltrap en de kapconstructie hebben de brand zonder zichtbare

afb.1 Zijgevel westzijde van het refugiehuis vóór de restauratie. De sporen van de oude kruisvensters zijn zichtbaar, evenals de kanonskogels, die later in de muur zijn ingemetseld (foto uit 1937, Dienst Gemeentewerken 's-Hertogenbosch nr. 966).





schade doorstaan! In de zijgevel van het refugiehuis zijn enkele kogels afkomstig van de belegeringen uit het begin van de 17e eeuw te zien, toen de Zuidwal hevig onder vuur heeft gelegen. Het mag een wonder heten dat dit zo kwetsbaar gesitueerde gebouw alle oorlogstijden heeft weten te doorstaan.

Bij de restauratie in de jaren 1937-1941 zijn de gevels met de kruiskozijnen, luiken, ontlastingsbogen en natuurstenen waterlijsten ingrijpend, maar met veel zorg verbouwd. De inwendige constructies en de oude kelder zijn grotendeels behouden. De oude bouwelementen zijn

stylistisch te dateren omstreeks 1500. Het wapen behoort aan Petrus Was, die in 1527 tot abt werd gekozen en dit tot zijn dood in 1553 bleef. Het refugiehuis kan niet veel later dan 1527 gebouwd zijn. Tegen de zuidgevel staat een veelhoekige traptoren. De oude trap was oorspronkelijk ca. 2 m hoger, hetgeen uit de nog aanwezige inkepingen is af te leiden. Mogelijk gaf de hogere trap toegang tot een ander gedeelte van het refugiehuis, dat later verdwenen is. Is dit gedeelte misschien het in 1794 verbrande pand?

A. van Drunen

afb.2 Huidige zijgevel, na ingrijpende restauratie (foto 1994, Ad van Drunen)

noten

1. A.F.O. van Sasse van Ysselt, De voorname huizen en gebouwen van 's-Hertogenbosch, 's-Hertogenbosch 1910-1914, deel I, 410-411; 's-Hertogenbosche Vaderlandsche Courant van 28 oktober 1794; (C. van Breugel), Onzydig Verhaal wegens de belegering van 's-Hertogenbosch door de Franschen, van den 22 september, tot de overgaaf der stad op den 12 oktober deszelfs jaars.
2. L.J.C. van Gorkom, 'Merkwaardige gebouwen in de Mortelbuurt te 's-Hertogenbosch', in: Handelingen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, 1942, 65-73.

Russische en Engelse krijgsgevangenen

Vreemdelingen was men in Den Bosch wel gewend, maar in de herfst van het jaar 1799 kregen de Bosschenaren iets te zien, wat zij nog nooit hadden aanschouwd, namelijk Russen. Op 24 september arriveerde vanuit Utrecht een konvooi met Engelse en Russische krijgsgevangenen. Enkele van hen waren er zo slecht aan toe dat ze meteen door- gestuurd werden naar het Groot Ziekengast- huis. Dankzij het feit dat de administratie van het gasthuis feilloos werkte, weten we om wie het ging en wat er met hen gebeur- de.¹

Hoe kwamen deze Russen in Nederland te- recht? Na de inval van de Fransen in 1794 was de Bataafse Republiek gesticht en deze had met de Franse Republiek een bondge- nootschap gesloten. Dat betekende auto- matisch oorlog met Frankrijk's ervvijand, Groot Brittannië. Deze oorlog zou, met een hele korte onderbreking in 1802, voortduren tot 1815. Bijna alle Europese mogendheden kozen partij in deze strijd die zou eindigen met de slag bij Waterloo in 1815. De Russi- sche tsaar (keizer) was meestal de bondge- noot van Engeland. Al spoedig versloegen de Engelsen de Bataafse vloot bij Camper- duin. De weg lag vrij voor een landing van Engelse troepen die op 27 augustus 1799 bij Callantsoog, even ten zuiden van Den Helder, werd uitgevoerd. Twee weken later volgde ter versterking een contingent Rus- sen. Doel van de expeditie, waaraan 33.000 soldaten deelnamen, was de vlootbasis Den Helder waarna men wilde oprukken naar

Amsterdam. Een maand lang werd er in Noord-Holland hevig gevochten.² Het Ba- taafse leger kon het niet aan, de restanten van de Bataafse vloot weigerden zelfs te vechten en gaven zich al spoedig over. Met behulp van Franse troepen werden de inval- lers echter al spoedig verslagen. Op 19 ok- tober 1799 eindigde alles met een capitula- tie en inscheping van de vijandelijke legers. De krijgsgevangenen werden, zoals gebrui- kelijk, afgevoerd naar plaatsen ver achter de linies en zo kwam een klein contingent in 's- Hertogenbosch terecht.

In totaal werden er 28 Engelse en 27 Russi- sche soldaten in het gasthuis opgenomen. Acht van hen overleden en werden op het eigen kerkhof van het ziekenhuis begraven. Op de namenlijst komen we echt Russische namen tegen als Wasjulie, Sergii, Alexie, Lokinski, Prognoski en Aszenaszi. De laatste krijgsgevangenen verlieten eind december 1799 het gasthuis.

Het jaar daarop gaven de regenten de rent- meester opdracht de rekening op te maken. Deze beliep de voor die tijd grote som van f. 2.096,-. Op een totaal van 1061 verpleegd- agen komt dat neer op ongeveer twee gulden per dag. Tegenwoordig wordt al gauw dui- zend gulden per verpleegd dag gerekend. En- kele patiënten hadden zo weinig kleding bij zich dat er voor hen hemden, kousen en mutsen werden aangeschaft. Aan medica- menten was f. 527,- besteed, een hoog be- drag, maar dat was toen normaal. De uitga- ven aan geneesmiddelen lagen doorgaans

erg hoog. Zowel de medisch doktoren J.B. Goijarts en F. Verster als de chirurgijn Jan Bolsius brachten de zieken tenminste dagelijks een visite. Daarvoor kregen ze zes stuiver per bezoek uitbetaald. Bolsius was een leerling van de beroemde chirurgijn Jacob van der Haar die in 1799 stierf. De rekening vermeldt jammer genoeg niet waaraan de patiënten leden. De staat bleek een slechte debiteur: de autoriteiten in Den Haag halveerden de rekening en betaalden pas in november 1800 uit. De opbrengst werd verdeeld onder de artsen, gasthuis en personeel.³

Ton Kappelhof

noten

1. Stadsarchief, Archief Groot Gasthuis vóór 1810, inv. Van Rooy, nr. 8, notulen regenten, f 264 r en volgende. Van deze notulen die de periode 1654-1800 bestrijken zijn door mij uittreksels gemaakt. Deze zijn in de studiezaal ter inzage. Zie over het verblijf in Utrecht: C. J. Nagtglas, Utrecht tussen Pruis en Fransoos 1780-1800 (Utrecht, 1975) 110 + noot 64. Met dank aan drs. Aart Vos voor de tip.
2. Paul van 't Veer, Daendels. Maarschalk van Holland (Zeist-Antwerpen, 1963); Zeer lezenswaardig voor deze periode is ook: A. Alberts, De Huzaren van Castricum. Een geschiedenis van de Nederlandse Republiek van 1780 tot 1800 (Amsterdam, 1973).
3. Notulen regenten Groot Gasthuis, 6 november en 11 december 1800.

De enige
bank in
uw omgeving
die werkt
voor uw
omgeving.

Onze eigen Rabobank is een zelfstandige bank, die zelfstandig kan beslissen.

Over rente, over leningen, over aan te nemen personeel, ja, over praktisch alles.

Het belang van de plaatselijke leden (onze bank is een coöperatie) en cliënten staat hierbij voorop. En niet een zo hoog mogelijke winst.

Dat maakt 'n groot verschil met andere banken. Een groot verschil vooral in mentaliteit en betrokkenheid bij de plaatselijke gemeenschap.

Het verschil merk je al snel in het persoonlijke contact.

Onze mensen zijn direct aanspreekbaar en kunnen snel beslissen.

Dat komt de relatie met

leden en cliënten alleen ten goede.

We kennen onze klanten dan ook meestal goed.

En mensen die je goed kent, blijf je nu eenmaal langer steunen, ook als 't eens wat minder met ze gaat.

Het verschil merk je ook in onze betrokkenheid bij tal van activiteiten in het bedrijfsleven, van verenigingen en opscholen.

Kortom, bij alles wat er om ons heen gebeurt.

We weten wat er leeft en we helpen dan ook graag met adviezen, bemiddeling of faciliteiten.

Ook als het niet om bankzaken gaat.

Door de band die we hebben met de plaatselijke gemeenschap vinden we dat een vanzelfsprekende zaak.

Rabobank 

Rabobank. Aangenaam.